

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2025-1-16>РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ТАТАРОВСЬКОЇ ОЛЕСІ ВАСИЛІВНИ «ДИСКУРС ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПОСТКОЛОНІАЛІЗМІ»¹

Терехова С. І.

доктор філологічних наук, професор,
 професор кафедри германських і романських мов
 Київський національний лінгвістичний університет
 вулиця Велика Васильківська, 73, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-7473-9399
t.wert2012@gmail.com

Монографія О. В. Татаровської «Дискурс заперечення в англomовному літературному постколоніалізмі» відтворює теоретико-практичний бік прагматичного виміру заперечення, що формується на матеріалі певного корпусу літературної продукції художніх студій англійськомовного постколоніального художнього прозового тексту. Рецензована праця О.В. Татаровської розкриває сутність заперечення як прагматичної культурно маркованої універсалії, яке локалізоване в англійськомовних постколоніальних творах доби Постколоніалізму, представленого в історичній перспективі його літературних течій, і виявляється через взаємодію лексико-семантичних, структурно-синтаксичних, жанрово-стилістичних та контекстуальних мовних засобів, з позицій поліпарадигмальності, інтердисциплінарності, інтертематичності та новітніх методів сучасних мовознавчих досліджень.

Відрядно, що авторка не тільки враховує здобутки відомої наукової лінгвістичної школи Львівського національного університету імені Івана Франка щодо вивчення мовних виявів заперечення на матеріалі різних мов, наполегливо продовжує власні дослідження в цьому ключі, але й урахує той факт, що з плином часу і розвитком наукових парадигм проблематика заперечення вийшла на нові етапи наукових студій.

Зокрема, вдале та результативно, на нашу думку, застосування комп'ютерного опрацювання даних, студій дискурсології, дискурсивної наратології, теорії постколоніальної поетики дозволила О.В. Татаровській розробити і представити

багатоаспектну й різновекторну концепцію заперечення, пов'язану не лише з відомими його лексико-семантичними та структурно-синтаксичними проявами, а й зі стилістичними, наративними, жанрово-стильовими та прагматичними функціями заперечення, особливо його культурологічними й соціолінгвістичними аспектами, які віддзеркалені в англійськомовному постколоніальному художньому прозовому тексті та дискурсі.

У вивченні феномену заперечення в лінгвістиці зроблено чимало. Проте важливим, на нашу думку, є застосування в монографії нового **інтердисциплінарного** підходу щодо розуміння заперечення як **прагматичної, культурно маркованої універсалії** – локалізованому в англійськомовному постколоніальному художньому прозовому тексті, що актуалізується за допомогою лексико-семантичних, структурно-синтаксичних і контекстуальних мовних засобів, які стилістично, жанрово та лінгвокультурно увиразнюють і транслюють естетично-емоційний складник (рівень дискурсивної стилістики) у площину постколоніального реалізму художнього потенціалу твору в модусі дискурсивної прагматики.

Крім того, в праці О.В. Татаровської підсилена наукова ідея про **інтегральне поєднання** аналізованих творів англійськомовної постколоніальної літератури (рівень постколоніальної поетики і дискурсивної наратології) в історичній перспективі літературних течій модернізму, постмодернізму, метамодернізму в жанрово-стильовій площині.

Релевантністю методологічного підґрунтя репрезентованого дослідження, що увиразнюється його виконанням у руслі декількох наукових парадигм (експланаторної, антропоцентричної, структурної, функційної та дискурсивної), є залу-

¹ Татаровська О. В. Дискурс заперечення в англomовному літературному постколоніалізмі: [монографія]. Львів-Рівне : Волин. оберіг, 2025. 436 с.

чення новітніх методів опрацювання лінгвістичних даних та комплексна авторська методика.

Значущість дослідження полягає в інтердисциплінарності його методологічної основи, що робить можливим виявлення різних мовних проявів заперечення – від лексико-семантичних (лексична структура тексту), структурно-синтаксичних (синтаксична структура тексту) до контекстуальних та жанрово-стильових (дискурсних) засобів мови, актуалізованих у тексті художнього нарративу, відповідно до ієрархії мовних рівнів постколоніального художнього тексту в модусі його лексикоцентричності, синтактикоцентричності, текстоцентричності й тлумаченні його як холистичного цілого.

Алгоритм розв'язку проблеми в монографічній розвідці О.В. Татаровської переконливо доводить тезу про те, що літературознавчими або суто лінгвістичними методиками в їх застосуванні одноосібно складно досягти успіху. Цілком погоджуємося з авторкою в тому, що сьогодні вони вже не задовольняють вимог дня, коли наука від позитивістської спеціалізації повертається до міждисциплінарних підходів та культурної інтеграції.

Тому новизною вирізняється і запропонована в монографії авторська **методика дослідження**, яка має комплексну міждисциплінарну природу і ґрунтується на загальних положеннях дискурсного, наратологічного, лексичного, синтаксичного, стилістичного жанрового аналізу, втіленого в макрофілологічному ключі – тісній інтеграції лінгвістики, дискурсології, наратології, літературознавства, жанрології, лінгвокультурології та комп'ютерних програм.

Загалом складність тематики дослідження полягає в лінгвістичному описі актуалізації й систематизації заперечення як прагматичної універсалії англійськомовного художнього прозового тексту в історичній перспективі літературних течій, а його прагматичний і дискурсно-наратологічний аналіз зумовлює складність, багатоаспектність і **новизну** наданого авторкою теоретичного обґрунтування. Саме в напрацювання цієї концепції розуміння заперечення як **прагматичної одиниці** й робить свій внесок рецензована праця О.В. Татаровської.

Уперше доведено, що заперечення як прагматична універсалія, а саме та її частина, яка пов'язана з непрямым, латентним виразом, у різних типах англійськомовного постколоніального літературного дискурсу (монологічному, діалогічному, полілогічному) виявляється і в непрямих, і в імпліцитних висловлюваннях, що вирізняються за певними ознаками, а саме: у нормованості, регулярності вжитку, залежності від дискурсного/культурного контексту.

Уперше зацентовано увагу на вивченні жанрово-стильових особливостей та дискурсних

функцій заперечення. Так, з позицій постколоніальної поетики в роботі встановлено, що посередковане та імпліцитне заперечення виявляються в спілкуванні через хитросплетіння прагматичних відтінків: незгоди, заперечення, спростування, відмови, протесту, які виявляються в текстовій комунікації за допомогою різних мовних засобів (лексико-граматичних, синтаксичних, стилістичних, дискурсивних). О.В. Татаровська доходить цілком вірних висновків про те, що заперечення як прагматична культурно маркована універсалія знаходить свій дискурсно-жанровий вияв через теми ідентичності, конфлікту культур, інтеграції постколоніального та колоніального досвіду, які віддзеркалені в різних формах спілкування (монологічній, діалогічній, полілогічній) у вторинній моделі комунікації в англійськомовному постколоніальному літературному дискурсі. Саме заперечення робить його опозиційним, конфронтуючим, непримиримим, а подекуди й ворожим та амбівалентним. **Наукова значущість** такого доробку є очевидною.

Саме поняття заперечення в проєкції тексту художнього нарративу плідно побутує в міждисциплінарному контексті, аналіз якого останнім часом помітно активізувався внаслідок дедалі відчутнішої взаємодії наукових дисциплін.

Фактично це явище – заперечення як прагматична універсалія: його лексична актуалізація, структурна репрезентація й функційна модуляція (фахово репрезентоване й змодельоване в теоретико-методологічному каркасі трьох розділів монографічної розвідки) – і спричинило перегляд фундаментальних підходів, парадигм і функцій основного термінологічного апарату філологічних підходів: прагматичного й дискурсно-наратологічного аналізу.

У трьох логічно структурованих розділах монографії О.В. Татаровської в контексті прагматичної презумпції окреслено естетично-емоційний складник лексичної, синтаксичної, контекстуальної одиниці цього типу тексту (рівень дискурсної стилістики) в орбіту постколоніального реалізму художнього потенціалу твору в модусі дискурсної прагматики. А це засвідчує впевнене наростання усвідомлення того, що система лексико-семантичних, структурно-синтаксичних і контекстуальних операцій задля актуалізації й систематизації заперечення як прагматичної універсалії в історичній перспективі літературних течій їх пізнання надзвичайно важливі в людському житті взагалі, і що вони зосереджені не лише в літературних текстах, а й у межах усього наукового дискурсу, претендуючи тим самим на оформлення спеціальної концепції. Логічно постає питання: чи можна таке зробити? Монографічна праця О.В. Татаровської є до певної міри спробою дати таку відповідь.

Отже, як справедливо зауважує авторка праці, важливою сферою концептуальних наукових пошуків нових теорій постколоніальної поетики і дискурсної наратології порубіжжя XX – XXI ст. став аналіз заперечення як прагматичної універсалії постколоніального художнього дискурсу в модусі його лексикоцентричності, синтактикоцентричності, текстоцентричності і тлумаченні його як холистичного цілого. Науковий інтерес до цієї царини тексту, наново відкритий у міждисциплінарному контексті доби постмодернізму, спонукає до переосмислення його функцій у світлі нових вчень, що кардинально змінює характер інтерпретації оповідної структури художнього прозового тексту сьогодення.

Авторка монографії обстежує два проблемні аспекти мовознавства: дискурсну комбінаторику постколоніального англійськомовного художнього прозового тексту в історичній перспективі літературних течій та функційне ранжування лексичних,

синтаксичних і контекстуальних складників заперечення як прагматичної універсалії за прагматичного й дискурсно-наратологічного опису цього об'єкта аналізу.

Отже, О.В. Татаровська взірцево подає приклади лексичної актуалізації, структурної репрезентації та функційної модуляції заперечення як прагматичної універсалії в англійськомовному постколоніальному художньому дискурсі в комп'ютерно-процесуальному опрацюванні фактів.

Праця О.В. Татаровської є науково обґрунтованим, сучасним поглядом на таке багатогранне явище, як заперечення та лінгвістичні експлікатори його реалізації, хоча не все є бездоганим. У ній наявні певні дискусійні моменти, але, попри все, проведене дослідження дозволяє по-новому інтерпретувати складні процеси постколоніального реалізму художнього потенціалу твору в модусі дискурсної прагматики.